

Sygn. akt I UK 208/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 maja 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Beata Gudowska (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania H. .przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
Oddziałowi w T.

o emeryturę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 24 maja 2017 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 22 grudnia 2015 r., sygn. akt III AUa .../15,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 22 kwietnia 2015 r. Sąd Okręgowy w P. oddalił odwołanie H. S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 2 czerwca 2014 r., którą odmówiono wnioskodawcy prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach.

W sprawie ustalono, że wnioskodawca (ur. 15 czerwca 1954 r.) na dzień 1 stycznia 1999 r. udowodnił staż pracy wynoszący ponad 25 lat oraz następujące okresy pracy w szczególnych warunkach: od 24 sierpnia do 1 grudnia 1973 r. na stanowisku pomocnika dowódcy rot (strażaka) w Komendzie Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w [...], od 24 maja 1977 r. do 10 kwietnia 1980 r. na stanowisku betoniarza-zbrojarza w Spółdzielni Kółek Rolniczych w D., od 1 listopada 1981 r. do 31 lipca 1991 r. na stanowisku kierowcy-mechanika samochodu pożarniczego oraz od 1 lutego do 31 grudnia 1998 r. na stanowisku maszynisty chłodniczego w Zakładzie Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego „Hortex” w S.

W ocenie Sądu pierwszej instancji, do okresu pracy w szczególnych warunkach nie podlega zaliczeniu okres od 2 grudnia 1973 r. do 30 października 1976 r., w którym wnioskodawca odbywał służbę wojskową w formacjach samoobrony przy Zawodowej Straży Pożarnej w O. Stosownie bowiem do § 1 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm., dalej jako rozporządzenie), jego przepisy mają zastosowanie wyłącznie do pracowników, a wnioskodawca w powyższym okresie pracownikiem nie był. W rezultacie nie legitymuje się on 15-letnim okresem pracy w szczególnych warunkach wymagany na nabycia prawa do emerytury na podstawie art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 887 ze zm., dalej jako ustawa emerytalna).

W apelacji od powyższego wyroku wnioskodawca zarzucił, między innymi, naruszenie art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 44, poz. 220 w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 1974 r.) w związku z art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy emerytalnej przez uznanie, że okres odbywania służby wojskowej od 2 grudnia 1973 r. do 30 października 1976 r. nie może zostać zaliczony do stażu pracy w warunkach szczególnych oraz wniósł o dopuszczenie dowodu z dokumentu w postaci świadectwa pracy z dnia 19 maja 2015 r. na okoliczność, że w okresie od 2 grudnia 1973 r. do 30 października 1976 r. odbywał

zastępczą służbę wojskową, będąc zatrudniony w Państwowej Straży Pożarnej w O. jako funkcjonariusz pożarnictwa.

Wyrokiem z dnia 22 grudnia 2015 r. Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelację wnioskodawcy, dzieląc ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji.

W ocenie Sądu odwoławczego, w okresie od 2 grudnia 1973 r. do 30 października 1976 r. wnioskodawca - jak wynika z jego książeczki wojskowej - „pełnił służbę wojskową w formacjach samoobrony przy Zawodowej Straży Pożarnej ”. Służba w formacjach samoobrony nie była służbą wojskową w rozumieniu art. 45 ustawy o powszechnym obowiązku obrony, a osoby pełniące taką służbę nie były żołnierzami w czynnej służbie w rozumieniu art. 47 tej ustawy. W myśl art. 108 ust. 1 ustawy, tylko okres odbytej zasadniczej lub okresowej służby wojskowej zalicza się do okresu zatrudnienia, w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem, pracownikom, którzy po odbyciu tej służby podjęli zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym byli zatrudnieni przed powołaniem do służby, albo w tej samej gałęzi pracy. Należy zatem uznać, że wnioskodawca w spornym okresie nie wykonywał pracy w warunkach szczególnych, a tym samym nie legitymuje się wymaganym 15-letnim okresem pracy w takich warunkach i w związku z tym nie spełnił przesłanek do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury.

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zarzucił: 1) naruszenie prawa materialnego, tj. § 2 ust. 1 w związku z § 4 ust. 1 rozporządzenia w związku z art. 184 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 4 ustawy emerytalnej przez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że okres odbywania w latach 70-tych dwudziestego wieku zastępczej służby wojskowej w formacji samoobrony przy Zawodowej Straży Pożarnej, w którym to okresie ubezpieczony wykonywał prace w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, nie zalicza się do stażu pracy w warunkach szczególnych uprawniającego do uzyskania na tej podstawie prawa do wcześniejszej emerytury; 2) naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy, a to art. 227 w związku z art. 236 k.p.c. przez brak rozpoznania wniosku o dopuszczenie dowodu z dokumentu w postaci świadectwa pracy z dnia 19 maja 2015 r. na okoliczność, że wnioskodawca w

okresie od 2 grudnia 1973 r. do 30 października 1976 r. odbywał zastępczą służbę wojskową, będąc zatrudniony w Państwowej Straży Pożarnej w O. jako funkcjonariusz pożarnictwa.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przyznanie prawa do emerytury z uwagi na spełnienie przesłanek, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Skarżący podniósł, że w spornym okresie odbywał zastępczą służbę wojskową w formacji samoobrony będąc funkcjonariuszem pożarnictwa, a z przedłożonej przez niego na rozprawie apelacyjnej decyzji organu rentowego z dnia 28 lipca 2015 r. wynika, iż organ ten - na podstawie świadectwa pracy z dnia 19 maja 2015 r. - uznał okres odbywania zastępczej służby wojskowej w Państwowej Straży Pożarnej za pracę w szczególnych warunkach.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna jest usprawiedliwiona. Przedmiotem sporu w sprawie, w której skarga została wniesiona, jest zaliczenie skarżącemu do szczególnego stażu ubezpieczeniowego (wykonywania pracy w szczególnych warunkach) okresu od 2 grudnia 1973 r. do 30 października 1976 r., w którym pełnił służbę w formacjach samoobrony przy Zawodowej Straży Pożarnej w O. Sąd drugiej instancji ograniczył się do stwierdzenia, że pełniona przez skarżącego służba w formacjach samoobrony nie jest służbą wojskową i jako taka nie podlega zaliczeniu do okresu pracy w szczególnych warunkach na podstawie art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony.

O ile trafne jest stanowisko Sądu drugiej instancji, że służba w formacjach samoobrony nie stanowiła służby wojskowej, co wprost wynika z art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 1534 ze zm., dalej jako ustawa o powszechnym obowiązku obrony) w brzmieniu obowiązującym w spornym okresie, jednoznacznie odróżniającego pełnienie służby wojskowej od służby w formacjach samoobrony i oceny tej skarżący nie kwestionuje, to Sąd

odwoławczy uchylił się od rozstrzygnięcia kwestii, czy służba ta mogła być, a jeśli tak, to czy była przez skarżącego odbywana w ramach zatrudnienia pracowniczego i w konsekwencji nie poczynił jakichkolwiek ustaleń w tym zakresie. Tymczasem na taką możliwość wydają się wskazywać przepisy działu IV - „Służba w formacjach samoobrony” ustawy o powszechnym obowiązku obrony w brzmieniu obowiązującym w spornym okresie. Mianowicie, zgodnie z art. 118 ust. 1 i 2, w skład formacji samoobrony wchodziły zakładowe, terenowe i specjalistyczne oddziały samoobrony oraz inne jednostki organizacyjne tych formacji, tworzone w urzędach i instytucjach państwowych oraz jednostkach gospodarki społecznej. W myśl art. 123 ust. 2, wezwanie do służby w tych formacjach następuje, między innymi, w drodze pisemnego wezwania imiennego, obwieszczenia lub innego zawiadomienia dokonanego w sposób zwyczajowo przyjęty w danym zakładzie pracy. Stosownie do art. 120, obowiązek służby w formacjach samoobrony polega na: 1) odbywaniu szkolenia poborowych w oddziałach samoobrony; 2) odbywaniu ćwiczeń samoobrony; 3) pełnieniu czynnej służby w razie wprowadzenia stanu bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa Państwa, ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny, a nadto obejmuje udział w zwalczaniu klęsk żywiołowych. Szkolenie poborowych w oddziałach samoobrony polega na odbywaniu w okresie trzech lat: 1) zajęć szkoleniowych organizowanych w czasie wolnym od pracy; 2) przeszkolenia na obozie szkoleniowym przez okres do trzydziestu dni; 3) ćwiczeń praktycznych uzasadnionych potrzebami obrony lub interesem Państwa, przy czym łączny czas szkolenia poborowych w oddziałach samoobrony nie może przekraczać co do zasady sześćdziesięciu dni w roku (art. 124 ust. 1 i 2). Z kolei ćwiczenia samoobrony są odbywane w czasie wolnym od pracy w wymiarze do piętnastu dni w roku (art. 126 ust. 1). Wreszcie z art. 137 ust. 1 pkt 1 ustawy wynika, że osobom odbywającym służbę w formacjach samoobrony przysługuje prawo do wynagrodzenia za czas pracy opuszczony w związku z odbywaniem tej służby.

Zagadnienie to całkowicie uszło uwagi Sądu drugiej instancji mimo tego, że w aktach sprawy znajdują się świadectwa pracy: z dnia 17 lipca 2002 r., potwierdzające, że skarżący w okresie od 24 lipca do 1 grudnia 1973 r. pozostawał w stosunku pracy z Komendą Wojewódzką Państwowej Straży Pożarnej w [...], a stosunek ten został rozwiązany za porozumieniem stron (k. 29), z dnia 3 listopada

1976 r., stwierdzające, że w okresie od 2 grudnia 1973 r. do 30 października 1976 r. skarżący był zatrudniony w zawodowej straży pożarnej w O. na stanowisku dyspozytora (k. 31) oraz z dnia 19 maja 2015 r., z którego wynika, że w tym spornym okresie skarżący był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy i w okresie zatrudnienia wykonywał pracę funkcjonariuszy pożarnictwa - dyspozytora Powiatowego Stanowiska Kierowania, zaliczoną do prac w szczególnych warunkach, zaś stosunek pracy ustał z upływem czasu, na jaki umowa była zawarta - art. 30 § 1 pkt 4 k.p. (k. 104-105). Ponadto, w skardze kasacyjnej twierdzi się, że w decyzji z dnia 28 lipca 2015 r. organ rentowy uznał sporny okres za pracę w szczególnych warunkach. Z protokołu rozprawy apelacyjnej z dnia 22 grudnia 2015 r. wynika, że skarżący decyzję tę przedłożył, jednak brak jest jej w aktach sprawy.

Sąd odwoławczy do dokumentów tych w żaden sposób się nie ustosunkował mimo ich istotnego znaczenia dla oceny zasadności żądania skarżącego. Doprowadziło to do zastosowania wskazanych w podstawie skargi przepisów prawa materialnego do niedostatecznie ustalonego stanu faktycznego, co stanowi błąd subsumcji. Nie jest bowiem możliwe prawidłowe zastosowanie prawa materialnego bez zgodnego z prawem procesowym ustalenia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia (por. wyrok składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2015 r., II UK 100/14, OSNP 2016 nr 7, poz. 88 i szeroko powołane w nim orzecznictwo). Należy przy tym mieć na uwadze, że zakres uprawnień i obowiązków sądu odwoławczego nie tylko umożliwia mu, ale wręcz nakłada na ten sąd obowiązek pełnego merytorycznego zbadania sprawy i naprawienia błędów prawnych sądu pierwszej instancji, niezależnie od tego, czy zostały one wyknięte w apelacji (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 2011 r., II PK 18/11, OSNP 2012 nr 17-18, poz. 220; z dnia 4 grudnia 2015 r., I CSK 991/14, LEX nr 1959539; z dnia 13 sierpnia 2015 r., I CSK 607/14, LEX nr 1771234; z dnia 28 kwietnia 2016 r., V CSK 504/15, LEX nr 2054102).

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

